

I. RAZUMEVANJE BESEDILA

1. Preberite spodnja besedila in rešite naloge: obkrožite črko pred pravilnim odgovorom oz. obkrožite DA ali NE ali napišite odgovor na črto. (1 točka za vsak pravilen odgovor, skupaj 25 točk)

Jadranski svetilniki

Svetilnik imenujemo tudi faros, po antičnem otoku Farosu pri Aleksandriji, kjer je bil zgrajen prvi svetilnik na svetu. Aleksandrijski svetilnik - predhodnik modernih svetilnikov, je poleg arhitekturne elegance ponujal tudi praktično korist pomorščakom, ki so se ponoči vračali v pristanišče. Faros je bil stoletja prisposoba grške moči in slave in velja za eno največjih tehničnih stvaritev starega sveta, opisan kot steber ognja ponoči in steber dima podnevi. Dvigal se je 117 m v višino, gorel dan in noč, ogenj pa so hranili z lesom in smolo. Plamen je bil tako močan, da se je z odprtega morja videl tudi do 50 kilometrov daleč. Zgradil ga je grški arhitekt Sostratus po naročilu Ptolemaja I., ki je po smrti Aleksandra Velikega prevzel oblast v Egiptu.

Svetilniška služba je bila v času Avstro-ogrske monarhije vojaško organizirana. Čuvaji luči so nosili uniforme. Ko so zagledali ladjo na obzorju, so dvignili zastavo in ji salutirali v pozdrav. Z avstro-ogrsko natančnostjo je bilo do potankosti določeno, koliko zemlje mora svetilnikar obdelovati, koliko hrane mora pridelati, koliko kokoši mora imeti ... Veljalo je tudi nenapisano pravilo, da mora biti svetilnikar oženjen. Po sedmih letih, ko so bili otroci že dovolj stari, da so šli v šolo, je bila vsa družina premeščena na svetilnik, ki je bil bližji obali. Avstro-ogrska monarhija je tako nagradila zveste varuhe pred upokojitvijo. Biti svetilnikar pod dunajskim dvorom je bila stvar prestiža. Ko se je svetilničar sprehajal po vasi, mu je vsa vas izkazovala spoštovanje. Bili so to drugi časi. Časi romantike, ko je moral svetilnikar vso noč bedeti in vsake tri ure navijati mehanizem, da so se leče vrtele. Ta obred je izginil z avtomatizacijo pred nekaj leti. Od takrat naprej so svetilnikarji vzdrževalci stavb, hišniki, hkrati pa so še vedno edini, ki jih imajo mornarji za svoje tovariše.

Prيرهjeno po: Gea, december 2004

1. Kje je bil zgrajen prvi svetilnik na svetu?

2. Faros je bil predhodnik modernih svetilnikov.	DA	NE
3. Svetilnik ni imel praktične koristi.	DA	NE
4. Svetilnik je bil prisposoba grške moči in slave.	DA	NE
5. Svetilnikarji so bili oblečeni v uniforme.	DA	NE
6. Svetilniška služba v času Avstro-ogrske monarhije še ni obstajala.	DA	NE
7. Svetilnik je gorel		
a) stalno.		
b) ponoči.		
c) podnevi.		

8. Svetilnik je dal zgraditi

- a) Sostratus.
- b) Ptolemaj I.
- c) Aleksander Veliki.

9. Katero nenapisano pravilo je veljalo za svetilnikarja?

10. Kakšno vlogo je imel svetilnikar nekoč?

11. Naloga svetilnikarjev danes je

- a) vzdrževati stavbe.
- b) bedeti vso noč.
- c) navijati mehanizem.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.

11	
----	--

Ajda

Čeprav gojimo ajdo na Slovenskem in v Evropi (zlasti vzhodni) že več sto let, je njena domovina Daljni vzhod. V Koreji, Mongoliji, na Kitajskem in na Japonskem je še danes zelo priljubljena sestavina jedi, zlasti v obliki ajdovih testenin.

Na Slovenskem se je pojavila zgodaj. Stari urbarji poročajo o njej že leta 1426. Imenovali so jo "pagana". Gotovo pa so jo sejali že desetletja pred tem, ker je trajalo dolgo, preden so jo uvrstili med dajatve. V 16. stoletju so jo poznali že po vsej Sloveniji. Obenem se je razširila po drugih severnih deželah Balkana in na meji Balkana. Razlikovali so že "prašno" (spomladansko) in strniščno (jesensko) ajdo. Posebno strniščna je bila široko razširjena, ker so jo sejali tedaj, ko so bile mnoge poljedelske kulture že "mimo". Pridelali so jo več kot kateregakoli drugega žita, ponekod celo več kot vseh drugih žitaric skupaj. Že ta podatek nam pove, kako pomembno vlogo je imela ajda v ljudski prehrani in po pravici lahko rečemo, da je bila do začetka preteklega stoletja ena od najbolj tipičnih slovenskih ljudskih jedi.

Vir: Po internetu

12. Domovina ajde je

- a) Slovenija
- b) Daljni vzhod
- c) Evropa

13. Ajdo so v Sloveniji začeli pridelovati

- a) pred letom 1426
- b) v letu 1426
- c) po letu 1426

14. Kateri vrsti ajdi so poznali na Slovenskem?

15. Katera izmed vrst je bila bolj razširjena?

16. Koliko ajde so letno pridelali?

17. Ajda je bila ena najbolj tipičnih slovenskih jedi do začetka prejšnjega stoletja. DA NE

12.	13.	14.	15.	16.	17.

6	
---	--

Knjige, še preden gremo v šolo

Dve novosti založbe Miš

Šolarji so v roke prijeli učbenike, tisti, ki šolskega praga še niso prestopili, pa lahko v roke primejo novosti založbe Miš.

Še povsem vroča je slikanica Marinkina modra žoga, v kateri so brane pravljice Patricije Peršolja in ilustracije Daše Simčič. Peršoljine pravljice obravnavajo otrokov bližnji svet, vsaka pa prinaša potovanje oziroma igrivo spoznavanje česa novega. Dvanajst pravljic Patricije Peršolja prinaša tudi poduk o eni izmed najbolj temeljnih vrednot medčloveških odnosov - o ljubezni.

Ljubezen vlada lepemu svetu

Osrednje sporočilo zbirke naj bi namreč bilo, da je ta svet tako lep prav zato, ker na njem vlada ljubezen. Še preden vzamemo knjigo v roke, lahko začnemo ugibati, kakšni so pravzaprav junaki novih pravljic Patricije Peršolja. Avtorica je namreč o svojih junakih izdala nekaj malega: "Marinka, Svit, Jošt in drugi so otroci, ki izražajo samobit mojega notranjega otroka in moje zaupanje v vrednote, v katere še vedno verjamem."

V rokopis zavite uganke

Druga novost založbe Miš pa je zbirka ugank Uganke male, oblečene v šale Jane Kolarič, za katere je ilustracije prispeval Alojz Zorman Fojž, ki je uganke zapisal z rokopisnim lepopisom. Otroci, ki komaj spoznavajo skrivnosti in veselje branja, utegnejo zato imeti manjše težave pri prebiranju ugank, že v tretjem razredu osnovne šole pa prebiranje ugank nikomur ne bi smelo povzročati težav. Tudi ko bodo otroci že razrešili uganke, zbirka Jane

Kolarič ne sme romati v smeti. Uganke lahko namreč otroci kasneje prebirajo tudi kot običajne, sicer kratke, a vendarle zabavne pesmice.

Vir: RTV SLO/STA

18-19. Kateri dve novi knjigi je izdala založba Miš?

20. Slikanica vsebuje

- a) novele
- b) pravljice
- c) uganke

21. Ena izmed najbolj temeljnih vrednot medčloveških odnosov je

- a) ljubezen
- b) sovraštvo
- c) mir

22. Slikanico je ilustriral(a)

- a) Patricija Peršolja
- b) Alojz Zorman Fojž
- c) Daša Simčič

23. Zakaj imajo učenci prvega in drugega razreda težave pri branju zbirke ugank?

24. Zbirko ugank je ilustrirala Jana Kolarič.

DA NE

25. Razrešene uganke naj bi učenci vrgli v koš.

DA NE

18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.

8

25

II. SLOVNIČNA PRAVILNOST

1. Za spodnje besedilo izberite pravilno obliko izmed štirih danih tako, da obkrožite črko pred njo. (Za vsak pravilen odgovor 1 točka, skupaj 12 točk)

Kava

Izvor kave sega daleč nazaj v __1__, saj prve zapise o __2__ najdemo že v 9. stoletju. Odkrili bi jo naj v deželi Caffa v Etiopiji. Ne __3__ zagotovo trditi resnice o __4__; verjetno je najbližja tista, ki govori, da so poživljajoči učinek kavnih zrn odkrili etiopski pastirji in menihi.

Pastirji so __5__ opazovali ovce na paši, ki so obirale __6__ zimzelenega grma in nato postale živahne in razigrane. To je vzbudilo pozornost pastirjev, zato so rdeče jagode obrali in __7__ nesli menihom v samostan, da bi odkrili njihove skrivnostne učinke. Ti pa so, ko so slišali zgodbo, plodove __8__ v ogenj; mislili so, da je to hudičevo seme. __9__ žerjavice pa je opojno zadišalo in niso se mogli upreti radovednosti. Napol zогlenela zrna so izbrskali iz žerjavice, jih prežvečili in poskusili. Tudi oni so ugotovili, da so bili po uživanju zrn bolj budni in zbrani.

To je legenda o kavi, ki jo je v zgodovini človeštva še dolgo spremljal skrivnostni pridih. Kavno so nekaj __10__ uvrščali med eliksir, nato med droge in kasneje celo med zdravila. V 15. stoletju so jo pričeli pražiti in mleti. Iz nje so __11__ poživljajoče napitke in nastale so prve kavarne. Pitje kave je postalo užitek, navada in tudi vzrok za družabna srečanja, __12__ so ob dišečem napitku tekli različni pogovori.

Vir: Revija Dober tek, april 1996

1.	a) zgodovini
c) zgodovinah	b) zgodovino
č) zgodovine
2.	a) njej
c) njih	b) njem
č) ji
3.	a) moramo
c) moremo	b) treba
č) moči
4.	a) njenemu izvoru
c) njenem izvorju	b) njenih izvorih
č) njenem izvoru
5.	a) saj
c) namreč	b) temveč
č) tudi
6.	a) rdeče plodove
c) rdeči plodovi	b) rdeče plode
č) rdeča plodove
7.	a) njih
c) jih	b) jo
č) ju
8.	a) vrgle
c) vrečti	b) vreči
č) vrgli

9. a) S b) Z
c) Iz č) Brez
10. a) časa b) čas
c) časov č) časih
11. a) pripravljali b) pripravljali
c) pripravljala č) pripravlala
12. a) da b) toda
c) vsaj č) saj

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.

12	
----	--

2. Besede in besedne zveze v oklepajih postavite v pravilno obliko. (Ena točka za pravilno obliko, skupaj 13 točk)

Maček namesto psa

Janez je imel v _____ 13 (sreda) rojstni dan. Žena _____ 14 (on) je kupila lepo srajco in kravato. Brat Tone mu je prinesel _____ 15 (steklenica vina). Sosea Mira mu je _____ 16 (speči) dobre piškote. Tudi sodelavci so se spomnili na Janeza in mu naročili pesem na _____ 17 (radio HIT).

Ob _____ 18 (sedem) zvečer pa je Janez sam obsedel v _____ 19 (dnevna soba). Žena in otroci so _____ 20 (oditi) v lutkovno gledališče. Janez je zato vzel psa Nila in odšel na sprehod. V sosednji ulici je srečal _____ 21 (prijatelj Rok). Nila je Janez privezal ob prometni znak, z _____ 22 (Rok) pa sta odšla v gostilno. Kmalu sta bila oba v _____ 23 (rožice).

Naslednji dan je _____ 24 (Janez) žena pripovedovala sosedi Miri: » Janez je odšel zvečer na sprehod s psom, _____ 25 (jutro) pa se je vrnil z mačkom.«

Mira je vprašala:«Ja, kje pa je pustil psa?»«

Vir: Slovenska beseda v živo, 2002

13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.

13	
----	--

25	
----	--

III. PISNO IZRAŽANJE

1. Sestavite uradno vabilo, ki naj vsebuje tudi dnevni red.

15	
-----------	--

2. Napišite literarni spis o Mišku Kranjcu in o njegovem literarnem delu Povest o dobrih ljudeh.

Uvrstite pisatelja in njegovo delo v ustrezno literarno obdobje; na kratko obnovite vsebino romana; predstavite glavno temo romana; označite nastopajoče osebe; podajte tudi svoje mnenje. Svoje besedilo ustrezno členite, pri pisanju upoštevajte pravopisna in slovnična pravila ter slogovno ustreznost.

ali

Napišite spis z naslovom Možnosti potovanja.

Pri spisu bodite pozorni tudi na to, kako se je potovanje spremenilo do danes; predstavite svoje izkušnje in doživetja v zvezi s potovanjem. Svoje besedilo ustrezno členite, pri pisanju upoštevajte pravopisna in slovnična pravila ter slogovno ustreznost.